על המעשר ר' אלעזר בר' יוסי אומר על לשון הרע אמר רבא ואיתימא ריב"ל מאי קראה [1]והמלך ישמח באלהים יתהלל כל הנשבע בו כי יסכר פי דוברי שקר איבעיא להו רבי אלעזר ברבי יוסי על לשון הרע קאמר או דילמא אף על לשון הרע נמי קאמר ת"ש כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היה שם רבי יהודה ור' אלעזר בר' יוסי ור"ש נשאלה שאלה זו בפניהם מכה זו מפני מה מתחלת בבני מעיים וגומרת בפה נענה רבי יהודה ברבי אלעאי [א]ראש המדברים בכל מקום ואמר אע"פ [ב]שכליות יועצות ולב מבין ולשון מחתך פה גומר נענה רבי אלעזר ברבי יוסי ואמר מפני שאוכלין בה דברים טמאין דברים טמאים סלקא דעתך אלא שאוכלין בה דברים שאינן מתוקנים נענה ר' שמעון ואמר בעון ביטול תורה אמרו לו נשים יוכיחו שמבטלות את בעליהן נכרים יוכיחו שמבטלין את ישראל תינוקות יוכיחו שמבטלין את אביהן תינוקות של בית רבן יוכיחו התם כדרבי גוריון דאמר רבי גוריון ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה בזמן שהצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור [ג]אין צדיקים בדור תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור א"ר יצחק בר זעירי ואמרי לה א"ר שמעון בן נזירא מאי קראה [2]אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו' ואמרינן גדיים הממושכנין על הרועים ש"מ אף על לשון הרע נמי קאמר ש"מ ואמאי קרו ליה ראש המדברים בכל מקום דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ויתיב יהודה בן גרים גבייהו פתח ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות ר' יוסי שתק נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא [ד]תקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקין להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמן גשרים ליטול מהן מכס הלך יהודה בן גרים [ה]וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות אמרו יהודה שעילה יתעלה יוסי ששתק יגלה לציפורי שמעון שגינה יהרג אזל הוא ובריה טשו בי מדרשא כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי כי תקיף גזירתא [ו]א"ל לבריה [ז]נשים דעתן קלה עליהן דילמא מצערי לה ומגליא לן אזלו טשו במערתא איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא והוו [ח]משלחי מנייהו והוו יתבי עד צואריהו בחלא כולי יומא גרסי [ט]בעידן צלויי לבשו מיכסו [י]ומצלו והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו איתבו תריסר שני [כ]במערתא אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר [ל]מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערתכם הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא אמרי [מ]משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם נפקו כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר"ש אמר לו בני די לעולם אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי [נ]מדאני אסא ורהיט בין השמשות אמרו ליה הני למה לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד חד כנגד [3]זכור וחד כנגד [4]שמור א"ל לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל יתיב דעתייהו שמע ר' פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה עייליה לבי בניה הוה קא [ס]אריך ליה לבישריה חזי דהוה ביה פילי בגופיה הוה קא בכי וקא נתרו דמעת עיניה וקמצווחא ליה א"ל אוי לי שראיתיך בכך א"ל אשריך שראיתני בכך שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך דמעיקרא כי הוה מקשי ר"ש בן יוחי קושיא הוה מפרק ליה ר' פנחס בן יאיר תריסר פירוקי לסוף כי הוה מקשי ר"פ בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא דכתיב [5]ויבא יעקב שלם ואמר רב שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו [ע]ויחן את פני העיר אמר רב מטבע תיקן להם ושמואל אמר שווקים תיקן להם ור' יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם אמר איכא מילתא דבעי לתקוני אמרו ליה איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה

ואית

על המעשר. האוכל פירותיו טבלים והוא במיתה בידי שמים וחוצי מיתתו מדה במדה דדרך גרונו נכנס במעיו: **יסכר.** אסכרה: **לכרם.** זה בית המדרש שיושבין שורות שורות ככרם כך מפורש בירושלמי בברכות(ל): **מכה זו.** אסכרה: **ראש המדברים.** במלות המלך(מ) שלוה עליו לדבר תחלה בכל מקום כדלקמן: **פה גומר.** לשון הרע והוא בא על כך לפיכך מתחיל במעיים ומסיים בפה שהלב מבין לספר לשון הרע ונודה הדברים מלבו: **פה גומר.** הכלי(נ) יוצא מן הגרון: **דברים טמאים סלקא דעתך.** וכי עונשה מיתה דבשלמא לשון הרע עונשה מיתה דכתיב (תהלים קא) מלשני בסתר רעהו אותו אצמית: **מתוקנין.** מעושרים שהטבל במיתה בידי שמים כדיליף באלו הן הנשרפים (סנהדרין דף פג.): **בעון בטול תורה.** דעונש נמי מיתה כדאמרן(ס) מקרא נדרש לפני פניו למען ירבו ימיכם(ע) הא אם לא תלמדו ימעטו: **נשים יוכיחו.** שאינן מצוות על דברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם(פ) ולא בנותיכם(צ) ומתות באסכרה אמר להן אף הן מבטלות את בעליהן: **תינוקות יוכיחו.** שאינן בני לימוד. אמר להן אף הן בעון שמבטלים את אביהם להוליכן לחמה ולגון ולפייסן באגוזים: **של בית רבן.** לא בטלין ולא מבטלין: **אם לא תדעי לך.** לשמור מצותי נאי לך ובקשי רחמים בזכות עקבי הצאן אבות הראשונים שהיו רגלי הצאן וחזוקים ורעי בזכותן את גדיותיך תינוקות שלך שלא יתפסו על משכנות הרועים רועי הדור ופרנסיו: **ש"מ אף על לשון הרע.** ולא פליג אמעשר דהא קאמר הכא שהם אוכלין דברים שאינן מתוקנין: **בן גרים.** בן גר וגיורת היה: **של אומה זו.** רומיים: **שווקין.** סדר מושב שווקי עיירות וחוצותיהן: **וסיפר דבריהם.** לתלמידים או לאביו ואמו ולא להשמיען למלכות ונשמעו על ידו למלכות: **יתעלה.** להיות ראש המדברים: **איברי להו חרובא.** לאכול פירותיו ועינא דמיא לשתות: **בחלא.** בחול שהיו פושטין בגדיהם שלא יבלו ומכסין ערותן בחול: **כרבי.** חורשים: **ועוסקין בחיי שעה.** דאפשר על ידי נכרים והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו: **משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש.** שנאמר (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר אף הנדונים בו כמשמע מה שבתות למינוי שלהם אף חדשים למינוי שלהן והאי ודאי בפושעי גיהנם משתעי דכתיב לעיל מיניה ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי הכי תני לה בסדר עולם (פ"ג): **די לעולם.** בעוסקי תורה אני ואתה: **תרי מדאני.** חבילות של הדס להריח בשבת: **מדאני.** כמו מעדנות(ק) כימה (איוב לח): **אריך.** מתקן ומחליק: **פילי.** בקעים סדקים מחמת החול: **וקמצווחו ליה.** לר' שמעון שהדמעות מלוחין ומכאיבין את המכה בתחלתן: **אתקין מילתא.** כדרך שעשה יעקב כשניצול מיד עשו: **שלם בגופו.** שנתרפא מצלעתו: **שלם בתורתו.** שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך: **תיקן להם.** דברי חן ומנייה. ולי נראה מויקן את חלקת השדה(ר) לשון תיקון:

ואית

ה"ג ר"ת הלך רבי יהודה בן גרים וסיפר דברים ונשמעו למלכות. ויש ספרים שכתב בהן יהודה ואין נראה לרבינו תם דאמרינן בפרק קמא דמועד קטן (דף ט.) כי הוו מיפטרי ר' יהודה בן גרים ור"ש בן חלפתא מר' שמעון בן יוחי אמר ליה לבריה אנשים הללו אנשי צורה הם זיל גבייהו דליברכוך מכלל דגברא רבה היה ובסוף שמעתא דל"ג גל של עצמות בלשון גנאי אלא נח נפשיה:

עגל

עין משפט
נר מצוה

קבא א מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ה:

◆

מוסף רש"י

שכליות יועצות. את הלב, עשה כן, **ולב מבין,** מה יש לו לעשות אם ישמע לעצת הכליות אם לאו, ומנין שהכליות יועצות שנאמר (תהלים טז) אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי, ומנין שהלב מבין שנאמר (ישעיה ו) ולבבו יבין, **ולשון מחתך.** הדבור לשולים מפיו, **פה גומר.** הם השפתים, גומר ומוציאו (ברכות סא.). **טשו.** נחבאו (תענית כג. ב"מ פה.). **חיי עולם.** תורה (לעיל י.). **חיי שעה.** עולם הזה (תענית כא.). **שלם בממונו.** שלא חסר כלום מכל אותו דורון, **שלם בתורתו.** שלא שכח תלמודו בבית לבן (בראשית לג יח).

מסורת הש"ם

א) ברכות סג: מנחות קג:, ב) ברכות סא., ג) שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט) כך כתב רש"י כתובות ח: ד"ה תשיב אמו, ד) ע"ז ב:, ה) קידושין פ:, ו) תרגום של ויפשיטו וישלחו ועי' רש"י כתובות סה: ד"ה אלו מגלגו וכו' ורש"י סוטה ח: ד"ה כנגי אות להן, ז) פי' תוספות לעיל יא. ד"ה כגון ר"ש, ח) לעיל י. בילה טו: תענית כא., ט) עדיות פ"ב מ"י, י) וגירס' הערוך מדני פי' מדן ע"ש מולנש והוא מענין דכתיב מעדנות כימה איוב ל"ח ע"ב ועי' סוכה יג: וברש"י שם ד"ה דלפי מעדנים וכו' ולגמרה נמי גריס הכא כגמרא וברש"י מעדני אסא, כ) כלומר טורח בשר גופו ומתקני ערוך ע"ש בערך ארך א, ל) פי"ד סי"א, מ) כפ"א: מלך רומי, נ) כפ"א: הקול, ס) לעיל לג:, ע) דברים יא, פ) דברים יא, צ) קידושין כט, ק) פי' קברים, ר) בראשית לג.

◆

תורה אור השלם

1 והמלך ישמח באלהים יתהלל כל הנשבע בו כי יסכר פי דוברי שקר:
תהלים סג יב

2 אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים:
שיר השירים א ח

3 זכור את יום השבת לקדשו: שמות כ ז

4 שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך יי אלהיך: דברים ה יא

5 ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן את פני העיר: בראשית לג יח

◆

גליון הש"ם

שם א"ל לבריה נשים דעתן קלה עליהן. עי' מג"א ס"י קנ"ו: שם בעידן צלויי לבשו. עיין לעיל דף יא ע"א תוס' ד"ה כגון רשב"י: גמ' במערתא אתא אליהו. בירושלמי פ"ט דשביעית הוא בענין אחר ועוד שם ענינים נפלאים מרשב"י:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com